

Wesselényi-Garay, Andor-Köllő, Miklós: Pear tree exclusion

Citation: Metszet, Vol 13, No 2 (2022), pp 34-39,

<https://doi.org/10.33268/Met.2022.2.4>

Received: 17 March 2022

Accepted: 20 April 2022

Published: 25 April 2022

Abstract: FAMILY HOME EXTENSION, GYERGYÓCSOAFALVA (CIUMANI), ROMANIA; ARCHITECT: ÁRPÁD NAGY

Inheriting a three-room home in his home village an architect faces the dilemma of needing to improve living conditions by felling a pear tree. Instead, he decides to negotiate the project around the tree. Choice of materials playing a key role: the existing traditional masonry house is extended using a lightweight timber framed addition, which protects the tree roots and affords the home a contemporary alternative. The home is formed in two parts, although both are similar in typology: both have an enclosed volume and a covered porch area, balancing internal comfort with external functions.

01

EGY KÖRTEFA ÜRÜGYÉN

NAGY ÁRPÁD GYERGYÓCSOMAFALVI LAKÓHÁZBŐVÍTÉSE | ERDÉLY

ÉPÍTÉSZ |
Nagy Árpád

FOTÓ |
Bujnovszky Tamás

SZERZŐ |
Köllő Miklós, Wesselényi-Garay
Andor

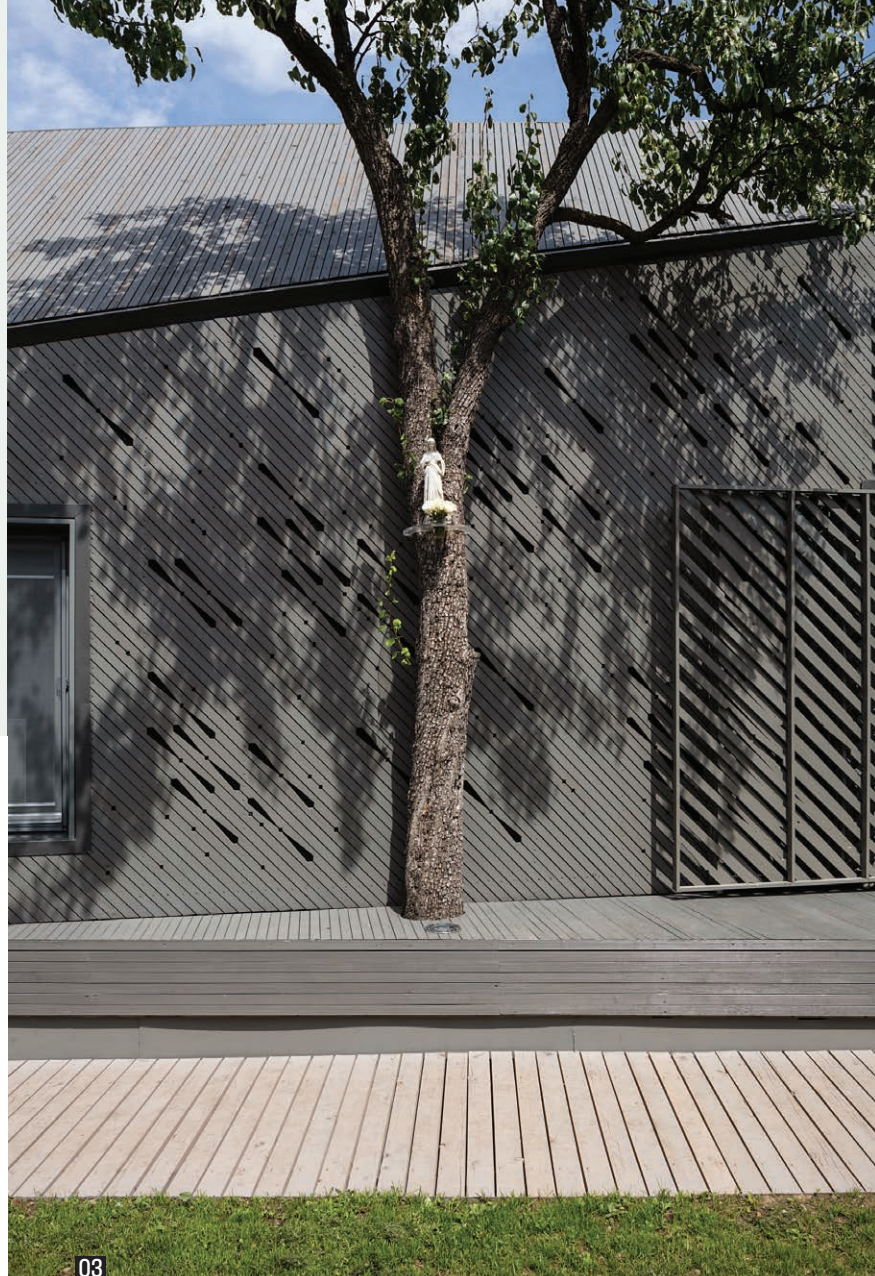
„Első emlékem a grund. Minden egyes nap csak a foci járt a fejemben.

Később édesapám vitt el nagyapám csomafalvi kis gazdaságába segíteni, ott szerettem meg a falusi életet. Itt szívtam magamba a falu tereit, léptékét, szomszédságait.

De mint minden gyermek abban az időben, természetesen én is profi focista akartam lenni. Próbagjátékon voltam a Tennis Borussia Berlin korosztályos csapatánál, de egy sérülés közbeszólt. Miután tizenhét évesen hazajöttem Berlinből, eldöntöttem, hogy építész leszek, és elkezdtem készülni a felvételire. Egy súlyos autóbaleset és a harmadik próbálkozás után sikerült bejutnom a bukaresti egyetemre. Itt már tudtam, hogy nem létezik számomra más hivatás.

Őszintén szólva az egyetem minden percét szerettem, ez volt életem legszebb időszaka. Ahogy visszagondolok, a mai napig hiányzik, még a bukott vizsgák élménye is. Rengeteg tapasztalat ért, ezek közül mégis a legmeghatározóbb az, amikor makettezhettem: ezt nagyon szerettem.

Számomra a Mester a nagyapám: építész, méhészt, cipész, ács és gazdálkodó volt. Tőle tanultam a pontosságot, a munka szeretetét. A tiszteletet a múlt, az épített környezet iránt. Ő mindig alkotott, javított, sosem rombolt. Ezt a szellemiséget szeretném követni.”

- 01 A portán az egykori háromsejtes lakóházat bővítették egy olyan fadóbozzal, amelyik - az egykor ugyancsak bővítményként felépült fatároló gesztusát követve - kikerüli a telken nőtt körtefát
- 02 Metszet a körtefával: annak érdekében, hogy az alaptest ne sértse a fa gyökérzónáját, áthidalóval helyettesítették ezen a szakaszon a sávalapot
- 03 A bővítmény motívumkészletek a környékbeli házakon fellelt kerítésdeszkák motívumát fogják hadra. A visszavágott falsík nemcsak a körtefa megmentését tette lehetővé, de azt is, hogy az utcáról a portára tekintve elbújék a hátsó szülői háló

—A kortárs erdélyi építészeti színtér egyik legígéretesebb – és egyben legfiatalabb – tagja, Nagy Árpád még egyetemista korában kezdett el foglalkozni a családi portában rejlő lehetőségekkel. [1] Gyergyócsomafalván egy szomszédos telekpár már egy ideje a család tulajdonában volt, és a nagyszülői ház melletti épületet megörökölve látott neki az eredeti állapotában különösebb értéket nem mutató, de a fésűs beépítést szépen őrző, háromsejtes, tornácos parasztház felújításának és bővítésének. [2] „A projekt – ahogy írja a tervezés történetét bemutató kéziratában – egy 1938 körül épült, hagyományos székely ház kibővítéséből állt. A meglévő, fából épített épületnek három fő helyisége volt: a tisztaszoba, a konyha és a nappali. A három szobát tornác kötötte össze.”

—A tervezési koncepció a porta adottságaiból született. A portatársként felépült ház az egyetlen volt a szomszédságban, amelyik az utcától hátrébb húzódott annak érdekében, hogy megtartsa az előkertben található terebélyes körtefát. Ez a gesztus kellően erős bizonyíték volt Nagy számára, hogy a „régiek” sem vágtak ki

01

04

Megmentésre volt ítélve a körtэфánk

feltétlenül minden fát, még akkor sem, ha ezt a környék beépítési rendje még indokolta is volna. A másik példát saját édesapja adta akkor, amikor az itt is látható épülethez úgy illesztett faszfut, hogy az kikerülje a ház sarkától nem messze nőtt – ugyancsak – körtэфát. Az egyszerű faszerkezet úgy támaszkodott melléképületként a régi házhoz, hogy falával kitért, miközben hullámpala tetejével körbevette a körtэфát.

A házat megöröklő Nagy számára egyértelmű volt, hogy ugyanebben a szellemben fogja bővíteni és felújítani az épületet. Érzéketlen jegyzete szerint „megmentésre volt ítélve a körtэфánk. Az emlékhöz persze hozzátartozik, hogy amikor megmutattam az alkonyi heteit élő, kilencven éves nagyapámnak, milyen is lesz a bővítés, meg hogy a körtэфa tovább él, azt mondta, hogy 'baj lesz fiam, ha nem vágod ki, mert túl közel van a házhoz'. Ennek dacára a fa generálta a tervet: az volt előttem, hogy ha a nagyapám kilencven évesen még mindig az életet jelenti, akkor ez hogyan ne lenne érvényes egy öreg körtэфára? Végül nagyapó felment az égbe – ő ott él tovább, Isten nyugosztalja –, de mintha hagyott volna itt az erejéből a fának, amelyik még mindig virágzik és él itt lenn közöttünk.”

—Jól látható, hogy Nagy számára egyszerre vált a fa transzcendens emlékezzettechnikai eszközzé és heideggeri hellyé, [3] amelyet a reá erősített diszkrét Mária-szobor is hangsúlyoz. [4]

—A kivitelezés legtöbb nehézsége ebből a „fogadalomból”, a megmentésre ítélt körtэфából származott. Alapozás „helyett” négy és fél méter hosszúságú gerendát fektettek a gyökérzóna fölé, hogy meg ne sértsék a föld alatti hajtásokat, a bővítmenyt pedig a család saját erdejéből származó rakott boronafal szerkezettel alakították ki. A megtört homlokzatú hálósobablokk hatalmas üvegfelülettel néz a hátsó teraszra, az üveget egyedi, áttört és kihajtható farács szerkezet védi a naptól. A rácsok eltérő sűrűségűek: egymásra hajtva, interferáló térbeli mélységgel árnyékolják az üveget és törik meg a tekintetet. A facsipke hatású spaletta diagonális kialakítása finoman emel ornamentikává egy, a helyi építészetre jellemző, de gyakran láthatatlan szerkezeti elemet, és társítja azt a kerítéslecek helyi faragványmintáival. A boronaházakon a mai napig látszik az a sűrű, diagonális lécezés, amely részben persze merevíti az épületek falát, de legtöbbször abban a reményben került a homlokzatra, hogy idővel megtartsa a – pénzhiány miatt csak később felhordani tervezett – vakolatot. (Jól érzékelteti az elemmel kapcsolatos viszonyulásokat az, hogy az ugyancsak székelőföldi 4zet építészei – Várday Kinga és Zsolt – a farkaspallói menedékház tervezésekor szintén a szerkezetben rejlő motívumpotenciál okán szerették volna

09

04
02

05
08
07

05

- 04 A diagonális lécezés a környékbeli boronaházak szerkezeti elemét teszi ornamentikává. A sűrű, ferde lécezés részben a házakat merevítette, részben pedig azzal az ígérettel készültek, hogy egyszer majd bevakolják a falakat
- 05 Nagy Árpád eljárása rendkívül egyszerű: mindaz, ami nem fér az eredeti „székely ház”-ba, azt bővítményként illeszti mögé és ezzel megtartja egyrészt a porta eredeti térszervezési logikáját – agglutinált kiegészítések – másfelől a szomszéd házfalat is felhasználja arra, hogy árnyékos külső teret alakítson és szobaként használja azt a teraszt, ahonnan a fénykép kattant

alkalmazni a lécezést, ez azonban a szegénység, a bevakolatlanság és a szegyeteljes befejezetlenség képzetét keltette a helyi megbízói közösségben.) Nagy Árpád legfőbb ingéniuma, hogy játszi könnyedséggel emeli motívummá a lécfelületet azzal, hogy helyenként népi mintázatokkal – a régi ház fakerítés-faragványait ismételő ornamentikákkal – látja el az egyes faelemeket. A bővítmény az udvar felé ekképp válik csipkeveretű fatárggyá, amelyet a fémfedésre applikált deszkaburkolat is hangsúlyoz. Nagy megoldásának lelkesítő ereje épp abban áll, hogy nem pusztán új kontextusba helyezi az építéstechnológia által elszenvedett, vagy akként megélt elemeket, hanem felszabadult jókedvvel újra is tervezi, értelmezi is azokat.

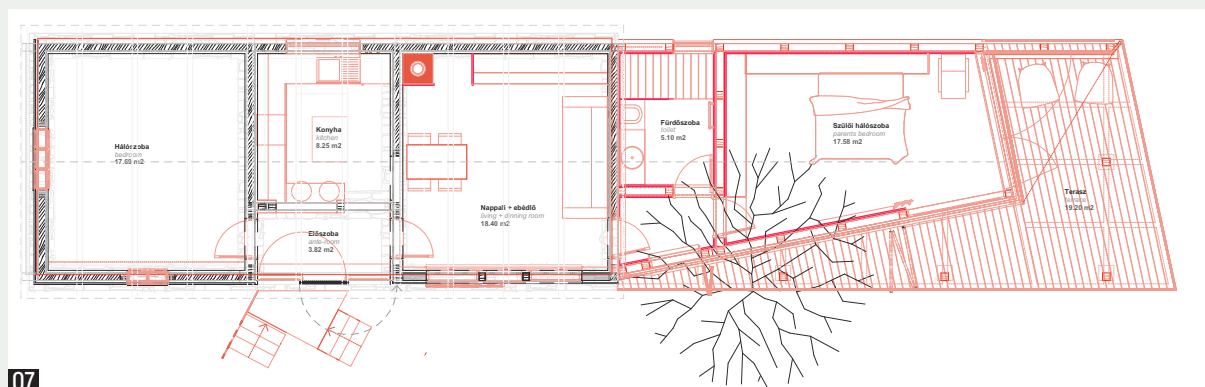
—Az egység régi és új között azonban nemcsak feleselő párbeszéd, hanem tudatos formai döntések eredménye is: az új szerkezetek egységes szürke mázolászt kaptak a régi házon, amelynek oromzatán és kerítésén könnyed szemtelenséggel köszön vissza a diagonális irány: előbbin üveg-fa betétként, utóbbin egyfajta népimotívum-előzetesként. Miközben nem lehet hangsúlyozni azt a tapintatot, amellyel Nagy kikerüli a körtefát, döntésének térbeli gyümölcsei leginkább az utcáról élvezhetők: a toldás csak skurból sejthető, távoli, szürke pacaként sejteti, történik még valami a telekvégen is.

—Ez a totális, lassan telekméretű Gesamtkunstwerk-ké váló tér különösképp a részletein keresztül nyit feletőbb mesés világokat. Így találja meg helyét az egykori deszkalap ajtó a főbejárat előtt, így kerül – a várakozásokkal ellentétben – formájában is kortárs fémlóca pletykapad az utcára. Vagy így kúszik a magántér az utcára akkor, amikor Nagy kissé beljebb húzza a kerítésvonalat. A falusi határosságok jól ismert elvét feladva veti fel Nagy a szűk utcácskában a – pletykapaddal is hangsúlyozott – köztér, találkozóter lehetőséget. A gesztus jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni egy olyan környezetben, amely alapvetően nem a külső terek berendezéséről, nem a köztér urbanus használatáról szól.

03
06

06

07

—Unalomig elcsépett építéskritikai fordulat, de ettől még itt különösen igaz: minden új és mégis, minden valamiféle magától értetődő természetességgel ered a környezetből, annak elemeiből, a helyiek adott esetben negligált, el- és fel nem ismert szépségű megoldásaiból.

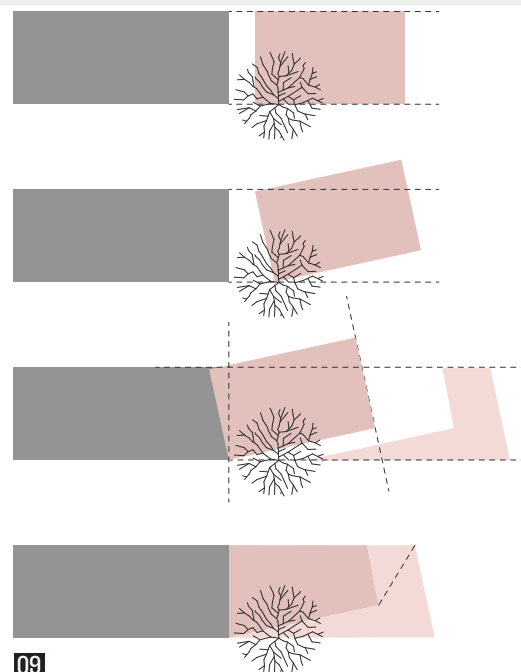
—És valahol itt, ezen a ponton sejlik Nagy tevékenységének legnagyobb jótéteménye. Abban, hogy a helyiek építéskritikamentális térképén újrapozicionál bizonyos anyagokat és megoldásokat, amelyeket – a lengyelfalvi ravatalozó leszavazott zsindelyfedésére gondolva – a helybeliek a státusz és a történelmi emlékezet szimbolikus rögzültségei okán eddig elutasítottak.

Miközben Nagy megőrzi az eredeti porta értelmezhetőségét, aközben tektonikai logika helyett individuális szabályrendszert követ a részletek és a vibráltatott felületek esetében. Áradó invenció váltja az agyalós dekázást: Nagy a kéznél lévő motívumkinccsel folytatja a hagyományt: újrahasznosított háza azonban mégsem múzeum, talált tárgy, netán ornamentumok vállfája: leleményeit meglepő forma- és szerkezetpárosításokkal létrehozva újabb argumentum arra, hogy létezhet kapcsolat kortárs mű- és népi építészet között.

—Az épület 2018-ban az Arhitectura.6 helyi építészeti biennálén első díjban részesült lakóépület kategóriában, továbbá díjjelölést kapott az országos biennálén.

- 06 A lécornamentika színe és iránya kapcsol össze régít és újat, lehetőséget adva arra, hogy ugyancsak a színnel háziasítsák az egyedi tervezésű teraszlépcsőket, padokat a telekméretű kompozícióhoz
- 07 Az alaprajzon jól látszik a bővítés logikája: a telek felé eső rejtett közlekedőt folytatva, egy fürdőszoba betoldásával kerül a bővítés az eredeti tömeg mellé
- 08 A szülői háló zsalugáter-átiratában az eltérő sűrűségű lécbetétek varázsos interferenciákat, fény-árnyék rajzolatokat vetítenek
- 09 Diagram a toldás formagenezéséről

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Nagy, Árpád: „Nagyapám házából – építészotthon Gyergyócsomafalván”, *Építészfórum* [online], 2020-08-24, hozzáférhető: <<https://epiteszforum.hu/nagyapam-hazabol--epiteszotthon-gyergyocsomafalvan>> [utolsó belépés: 2022-02-24].
- [2] Ghenciulescu, Ștefan: „Regionalism Critic / Critical Regionalism”, #30, *Arhitectură în România, Architecture in Romania* 1989-2019, Zeppelin, Oraș Societate Tehnologie Toamnă /fall 2019, #155, Număr Special / Special Issue, pp 130-151.
- [3] Vetter, Helmuth: „I – Synopsys: Sein, Welt und Sein, Dasein und Sein, Kehre zum Sein, Sein und Nichts, Ereignis und Sein, Bauen am Sein, Haus des Seins”, in *Grundriss Heidegger: Ein Handbuch zu Leben und Werk*, Meiner, Hamburg 2014, pp 15-225.
- [4] Gociman, Cristina Olga Prof Dr Arh: „Despre Trăirea spațiului”, *Arhitectura, Revista Uniunii Arhitecților din România, fondată în 1906*, Nr 2-3/2019, pp 96-97.

KIVITELEZÉS: Erős Béla, Erős Norbert, Gyarmati Róbert

A cikk az MMA-MMKI gondozásában készülő kortárs magyar erdélyi építészeti bemutató könyv egyik fejezeteként készült.